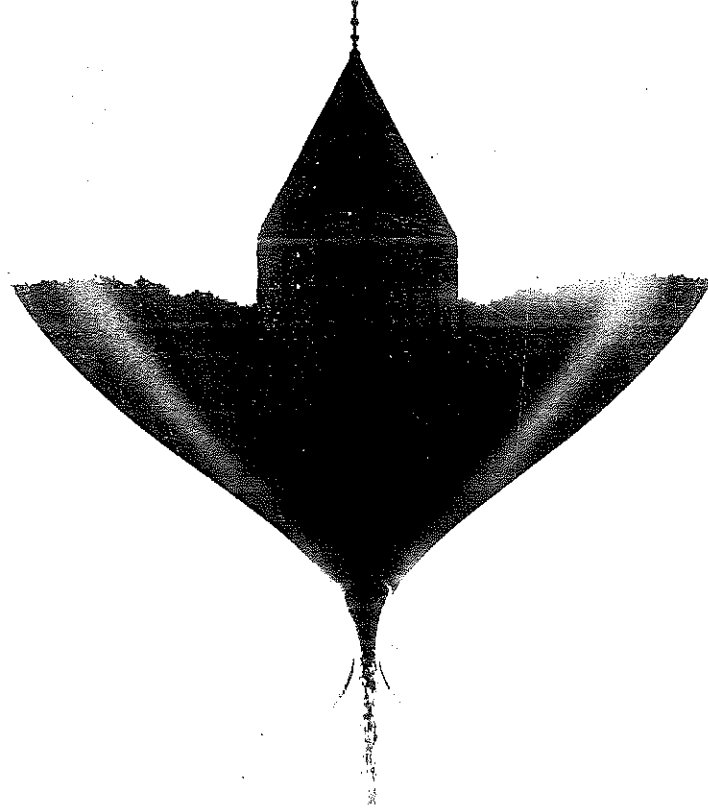

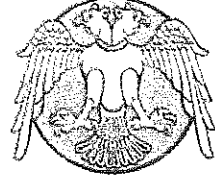
ULUSAL SEMPOZYUM
TARİHÎ SÜREÇTE
MEVLÂNA
VE ESERLERİ
BİLDİRİLER
8-10 ARALIK 2011

MEVLÂNA
ARAŞTIRMALARI
ENSTİTÜSÜ
SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ
2010
INSTITUTE OF RUMI STUDIES
دانشگاه سلجوق انستیتوی تحقیقاتی مولانا

SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ

**SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ**

INSTITUTE OF RUMI STUDIES

دانشگاه سلجوق انستیتوی تحقیقاتی مولانا

ULUSAL SEMPOZYUM

**TARİHÎ SÜREÇTE MEVLÂNA
VE
ESERLERİ**

9 - 10 Aralık 2011

KONYA

BİLDİRİLER

SÜ Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Yayınları

Yayın No: 9
Bildiriler Serisi No: 3

ISBN 978-605-86510-1-2

- * Kitapta yer alan bildirilerin bilim ve dil sorumluluğu yazarlarına aittir.
- * Kitaptaki yer alan bildiri metinlerinden kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

Baskı Öncesi Hazırlık – Düzelti

Uzm. Selman KARADAĞ

Kapak – Sempozyum Afişi

Cafer Sadık ŞAHİN

Baskı ve Cilt

Selçuk Üniversitesi Basımevi

Alaeddin Keykubat Yerleşkesi / KONYA

Haziran 2014

I. Baskı

SÜ Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 4 Haziran 2014 tarih ve 2014/9
Toplantı Sayısı'nun 01 kararı ile yayınlanmıştır.

www.mevlana.selcuk.edu.tr

mevlana@selcuk.edu.tr

Yayına Hazırlayanlar

Doç. Dr. Nuri ŞİMŞEKLER
Doç. Dr. Ali TEMİZEL
Uzm. Selman KARADAĞ

Yayın Kurulu

Doç. Dr. Semra TUNÇ
Doç. Dr. Mutluhan TAŞ
Yrd. Doç. Dr. Hakan KUYUMCU
Yrd. Doç. Dr. Oğuz KARAKAYA

Katkıda Bulunanlar

Uzm. Salim EKER
Nilgün YAMANER
Arş. Gör. Aysun ÇELİK
Arş. Gör. Gamze Gizem AVCIOĞLU
A. İlker KÜÇÜKTUNÇ
Erol EROĞLU
Arş. Gör. Yusuf BİLDİK

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Prof. Dr. Hakkı GÖKBEL Sunuş	VII
Doç. Dr. Nuri ŞİMŞEKLER Önsöz	IX

BİLDİRİLER / PAPERS

Prof. Ruhi AYANGİL <i>Mevlâna Metinlerinde Mûsikî ve Semâ'a İlişkin Mecazlar</i> Metaphores Related In Music And Samah Within The Texts Of Mawlana Djalaladdin-i Roumi	1-31
Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ <i>Şems'in Makâlât'ında Harakanî'nin İzleri</i> The Traces Kharaqanî Maqâlât Of Shams	33-42
Prof. Dr. Lokman ÇİLİNGİR <i>Mevlâna'da Bilgeliğin Bilgi Boyutu</i> The Information Dimension Of Wisdom In Mevlana.....	43-55
Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY <i>Sultan Veled'in Mevlâna'ya Methiyeleri</i> Mevlana Praises Sultan Waled.....	57-74
Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ <i>Mevlâna'nın Düşünce Köklerine Belh Üzerinden Bir Bakış</i> An Overview Of Rumi's Thought, Having Its Roots In Balkh	75-92
Prof. Dr. Adnan KARAİSMAİLOĞLU <i>Mevlâna'nın Eserlerinde Gazneli ve Selçuklu Sultanları</i> Ghaznevid And Selcuk Sultans In Mevlana's Works	93-102
Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ <i>Dîvân-ı Kebîr'de Yûsuf İmgesi</i> Yusuf Imaginary In Divan-ı Kabir	103-119
Prof. Dr. Rahman Moshtagh MEHR <i>Dîvân-ı Kebîr'e Göre Mevlâna'da Şems Etkisi</i> تأثیر شمس/هر مولانا به روایت غزلیات او.....	121-144

Prof. Dr. Ömer OKUMUŞ

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin Eserlerinde Hz. İsa Kavramı

The Concept Of Jesus In The Works Of Mevlana Jalal-Ud-Din Rumi 145-164

Prof. Dr. Emine YENİTERZİ

Hz. Mevlâna'nın Diliyle Mesnevî-i Şerif

Mathnawi From Rumî's Own Words..... 165-179

Doç. Dr. Ali TEMİZEL

İran'da Divân-ı Kebîr ve Mevlâna'nın Gazelleri Üzerine Yapılan Akademik Çalışmalar

Academic Studies Conducted In Iran On Divân-ı Kebîr And Mevlâna's Gazels (Odes)..181-207

Yrd. Doç. Dr. Okan Haluk AKBAY

"Mesnevî" ve "Konjaku Hikâyeleri"nde Güldürü Öğelerinin Kullanımı

The Use Of Humour In "Masnawi" And "The Konjaku Tales" 209-215

Yrd. Doç. Dr. Fahrettin COŞGUNER

"Târih-i Âl-i Selçuk Der Anadolu" Adlı Kitapta Mevlâna'nın Şehri Konya

Mavlana's City Konya In The Book Titled "Târih-i Âl-i Selçuk Der Anadolu" 217-234

Yrd. Doç. Dr. Süleyman ERGUNER

Lâle Devri'nde Melevî Müsîkîsi ve Osman Dede

'Mawlawi Music' And 'Osman Dede' In The Tulip Era 235-262

Yrd. Doç. Dr. M. Ali HACIGÖKMEN

Mevlâna'nın Divân-ı Kebîr'inde Selçuklularla İlgili Tarihi Olaylar

The Historical Events Related With The Seljukids In The Divân-ı Kebir By Mevlâna..... 263-274

Dr. Yakup ŞAFAK

Mevlâna'nın Rubaileri Üzerine Bazı Mülâhazalar

Some Considerations On Mevlâna's Quatrains (Rubais)..... 275-280

Arş. Gör. Kadir TURGUT

Mesnevî'den Seçme Cevâhir-i Melevî ve Leâli-yi Mesnevî Adlı Eser ve Nüshaları

Jawahir Al-Mawlawi And Laali Al-Masnavi And Manuscripts Of It..... 281-294

Doç. Dr. Nuri ŞİMŞEKLER

Sempozyum Açılış Konuşması 295-297

Sempozyum Sonuç Bildirgesi 298

Sempozyum Programı 299-305

Sempozyumdan Resimler 306-309

Sempozyumda Tebliğ Sunanların Adresleri 310

MEVLÂNA'NIN RUBAİLERİ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

Yakup ŞAFAK *

ÖZET

Şiirlerini ekseriyetle mesnevi ve gazel formunda söylemiş olan Mevlâna (672/1273), rubai nazım şekline de rağbet göstermiş ve başarılı örnekler vermiştir. Ancak rubailerde genellikle mahlas bulunmaması sebebiyle Fars edebiyatında, bilhassa X-XIII. yüzyıllarda rağbet gören rubailerin aidiyeti hususunda, kısmî de olsa karışıklık ve tereddütler vardır.

Bu cümleden hareketle Ebu Saîd b. Ebi'l-hayr (440/1049), ve Baba Efdal-i Kâşânî'nin (666/1268) şiirleri arasında yer alan birçok rubai, çeşitli yazma nüshalarda Mevlâna'ya da nispet edilmiştir. Bu sorun, günümüze kadar taşınmış ve yanlış anlayışlara zemin hazırlamıştır. Bugünkü teknik imkânlarla konu yeniden ele alınmalı ve rubailer üzerinde bilimsel çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Mevlânâ, Rubai, Ebû Saîd b. Ebi'l-Hayr, Baba Efdal-i Kâşânî

SOME CONSIDERATIONS ON MEVLÂNA'S QUATRAINS (RÛBAIS)

ABSTRACT

Mevlana, (672/1273), who wrote his poems mostly in the form of mesnevi and ode, also liked the quatrain form and gave good examples of it. However, since quatrains do not usually contain pen names, there are hesitations and controversies, though partially, about who the popular quatrains in Persian literature especially those from the 10th to the 13th centuries belong to.

Accordingly, many quatrains from among Ebu Saîd b. Ebi'l-hayr (440/1049), and Baba Efdal-i Kâşânî's poems (666/1268) were attributed to Mevlana in some manuscripts. This problem has persisted to this day and laid the groundwork for some misunderstandings. The issue should be handled using today's technical opportunities and scientific studies should be conducted on quatrains.

Key Words: Mevlânâ, Rubai (Quatrains), Ebû Saîd b. Ebi'l-Hayr, Baba Efdal-i Kâşânî.

* Dr., Selçuk Ün. Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Ed. Bölümü Em. Öğr. Üyesi

Bilindiği üzere lügatte "dörtlü" manasına gelen rubai, İranlılar tarafından icat edilmiş iki beyitlik bir nazım şeklinin adıdır¹. Genellikle 1., 2. ve 4. mısraları kafiyeli olan bu dörtlükler, Hezec bahrinden türetilmiş özel vezinlerle yazılmışlardır². İnce duyguları, felsefî ve ahlâkî düşünceleri az, öz ve bazen esprili bir şekilde ifadeye elverişli, konu bütünlüğüne sahip bir nazım şeklidir.

Rubai, hemen her şairin az çok ilgi gösterdiği bir nazım şeklidir. Bu ilgi, bilhassa Fars edebiyatında, umûmun ortak beğenisini kazanan ve "hikmet şiiri" haline dönüşen "gazel" in istiklâlini kazandığı 13. yüzyıldan önceki zaman dilimi için geçerliydi.

Fars edebiyatında rubai söylemekle meşhur olan şairler, Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr (ö. 440/1049), Ömer Hayyâm (öl.526/1131), Evhadüddîn-i Kirmânî (öl. 635/1237), Baba Efdal-i Kâşânî (öl.666/1268) gibi daha ziyade eski dönemlerde, yani X-XIII. yüzyıllarda yaşamış edebî şahsiyetlerdir.

Mevlâna (öl.672/1273) da bu nazım şekline rağbet göstermiş ve başarılı örnekler vermiştir. Rubailerinde dünya görüşünü, yüksek aşkını, derin hislerini ve engin fikirlerini özlü biçimde dile getirmiştir. Mevlâna mütehasası büyük İranlı âlim Bediüzzaman Furûzanfer'in (ö.1970) neşrettiği *Dîvân-ı Kebîr*'de 1995 rubai bulunmaktadır³.

Türkiyede ise Mevlâna'nın rubailerini ilk defa Veled Çelebi (İzbudak, 1867-1953) tarafından İstanbul'da 1314 yılında yayınlanmış, bu eser sonraları M. Nuri Gencosman tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Abdülbaki Gölpınarlı, *Dîvân-ı Kebîr* tercümesine esas aldığı nüshanın sonundaki 1765 rubaiyi de Türkçeye çevirerek "Rubâiler" adıyla yayınlamıştır. (İst., 1964) Hayatını Mevlâna ve eserlerine adanmış olan merhum Şefik Can, 2217 rubainin tercümesini Farsça metinleriyle birlikte neşretmiştir. Rubailerin, seçmeler yapılarak da manzum ve mensur çevirileri birçok kimse tarafından yayınlanmıştır.

¹ Şems-i Kays'ın *el-Mu'cem* adlı eserine göre, İslâmiyetten sonra Fars edebiyatının ilk büyük şairlerinden Rûdekî-i Semerkandî (öl.329/940) tarafından bulunmuştur. (Abdülbaki Gölpınarlı, *Rubailer*, İst., 1964, s.5)

² Terâne de denir. Rubainin dört mısraı da birbiriyle kafiyeli olabilir (rubâ-i musarra') ve her mısraında ayrı bir vezin kullanılabilir. Rubai tarzında başka vezinlerle yazılmış manzûmelere "du-beytî" adı verilir. (Bkz. M.Muîn, *Ferheng-i Fârsî ve Dihhudâ, Lûgat-nâme*, ilgili md.; Celâleddin Humâyî, *Funûn-i Belâgat Fünûn-i belâgat ve smâât-ı edebî*, Tahran, 1354 h.ş.)

³ B.Furûzanfer, *Külliyât-ı Şems yâ Dîvân-ı Kebîr*, I-VIII, Tahran, 1336-1342hş./1957-1963.

Dîvân-ı Kebîr'in bilimsel metnini, 9 eski yazmayı karşılaştırarak 8 büyük ciltte ortaya koyan merhum Furûzanfer *Dîvân*'daki Mevlâna'nın gazelleri arasına karışmış başkalarına ait şiirleri olabildiğince ayıklamıştı⁴. Fakat nâşir, rubaileri ihtiva eden 8. cildin önsözünde, neşre hazırlanan rubailerin hepsinin Mevlâna'ya ait olmadığını, bunlar arasında, Mevlâna'dan önce veya onunla aynı asırda yaşamış başka mutasavvıflara nispet edilmiş rubailer bulunduğunu, kısmet olursa ayrı bir ciltte manzûmelerin kaynak yönünden kritiğini yapacağını bildirmişse de maalesef, bu değerli hizmeti gerçekleştirilmeden vefat etmiştir.

Onun sözünü ettiği problem, başka uzmanların da beyan ettiği üzere genel olarak rubai yazan veya söyleyenler için geçerli bir durumdur⁵. Özellikle 13.yüzyıldan önce hatipler konuşmalarını, edipler yazılarını, içerisinde veciz ifadeler, derin manalar taşıyan bu iki beyitlik manzûmelerle süslerlerdi. Fakat içinde genellikle mahlâs bulunmadığından, zikredilen hangi rubainin kime ait olduğu ekseriya bilinmez; çoğu zaman da söyleyene mâl olur; defterlere, mecmualara öyle geçerdi. Bunda fikirlerdeki beraberlik ve benzerliğin, ilim ve hikmetin müslümanlar arasında ortak olduğu düşüncesinin de önemli rolü vardı.

Rubailer arasındaki bu karışıklıklara örnek olarak, 1049'da vefat eden Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr ve 1268'de vefat eden Baba Efdal-i Kâşânî'nin eserlerine bakabiliriz. Her iki şairin de şiirlerini çeşitli kaynaklardan derleyip *Suhenân-i manzûm-i Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr* (1334hş./1955) ve *Rubâiyyât-ı Baba Efdal-i Kâşânî* (1311hş./1932) isimleriyle yayınlanan değerli âlim Said Nefîsî'nin (ö.1966) verdiği bilgilere göre birinci eserde yer alan 720 rubaiden 256'sı ve ikincisinde yer alan 483 rubaiden 211'i başka şairlere de nispet edilmektedir⁶.

Biraz daha detay verecek olursak Ebû Saîd'in rubailerinden 55'i Ömer Hayyâm'a, 40'ı Baba Efdal'e, 35'i Evhadüddîn-i Kirmânî'ye 30'u Mevlâna'ya ...(toplam 33 şaire de) nispet edilmiştir. Baba Efdal'in rubailerinden 83'ü Ömer Hayyâm'a, 31'i Ebû Saîd'e, 20'si Evhadüddîn-i Kirmânî'ye, 18'i Mevlâna'ya ...(toplam 36 şaire de) nispet edilmiştir.

⁴ B.Furûzanfer, *Mevlâna Celâleddin*, trc.F.Nâfiz Uzluç, 2.bs., İst., 1986, s.202 vd.

⁵ Meselâ bkz. Zebîhullah Safâ, *Târîh-i edebiyât der İrân*, 7.bs., Tahran, 1369, I,604; III,427; III,470.

⁶ S.Nefîsî, *Rubâiyyât-ı Baba Efdal-i Kâşânî* Tahran, 2.bs., 1363, s.85; aynı müel. *Suhenân-i manzûm-i Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr*, 1334hş./1955, s.53 vd.

Şunu da belirtmek gerekir ki Furûzanfer'in *Dîvân-ı Kebîr* neşri ile yaptığımız karşılaştırmada Ebû Saîd'e ait 30 ve Baba Efdal'e ait 18 rubaiden ancak bazıları Mevlâna'nın rubaileri arasında bulundu; buna karşılık nâşirin zikretmediği daha başka müşterek rubailer gördüm. Çünkü Nefîsî eserlerini yayınladığında, Furûzanfer henüz *Dîvân-ı Kebîr*'in ilmî neşrini gerçekleştirmemişti ve o, yazma nüshalara veya ilmî olmayan neşirlere müracaat etmek durumundaydı.

Söz konusu karışıklığa başka bir örnek verilecek olursa yüzeysel bir karşılaştırma ile *Sultan Veled Divanı*'nda yer alan 455 rubaiden 10 tanesini; kezâ Mevlâna'nın torunu Ulu Ârif Çelebi'nin 80 rubaisinden 2 tanesi, Furûzanfer'in neşrettiği *Dîvân-ı Kebîr*'de de görülmektedir⁷.

Horasan'ın Mihene beldesinden olan ve gerek yaşayışıyla, gerekse fikirleriyle Mevlâna'ya çok benzeyen büyük mutasavvıf Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr'ın matbû menkıbelerine göre Ebû Saîd vaazlarında, sohbetlerinde şiir okumayı ve semâ (yani ilâhiler eşliğinde ekseriya toplu ve hareketli zikir) yapmayı bir hayli severmiş; fakat kendisi pek şiir yazmaz, konuşmalarında genellikle başka mutasavvıfların şiirlerini inşâd etmiş ki uzmanlar tarafından bu husus da hâlen tartışma konusudur⁸.

Mevlâna'nın eserlerinden ve ilk dönem mevlevî kaynaklarından hareketle şu tahminde bulunabiliriz: Ebû Saîd'i ve ona nispet edilen rubaileri seven Mevlâna, konuşmaları ve sohbetleri arasında zaman zaman söz konusu rubaileri terennüm etmiş ve onlar, bu şiirleri kaydeden müridlerince bilmeden kendisine mal edilmiştir.

Mevlevî âyinlerindeki rubailerden de örnek verirsek bilindiği üzere âyin-i şeriflerdeki güfteler, büyük ölçüde Mevlâna'ya, az sayıda da diğer zatlara (bilhassa Mevlevî büyüklerine) aittir.

Tespitlerimize göre tekkeler kapanıncaya kadar bestelenmiş olup notaları mevcut bulunan 46 âyinde yer alıp da Ebû Saîd'in şiirleri arasında da görülen 7 tane rubai vardır: 1. Pencgâh âyinde, "Âşık ki tevâzu' ne-nümâyed çi kuned"; 2. Beyatî ve Hicaz (Musâhib Ahmed Ağa) âyinde, "Yâ

⁷ *Dîvân-ı Sultan Veled*, nşr.F.Nafiz Uzluk, Ankara, 1941, 26, 34, 50, 192, 335, 346, 347, 353, 367, 453 nolu rubailer; *Ulu Ârif Çelebi'nin Rubaileri*, nşr.ve trc.F.Nafiz Uzluk, İst., 1949, 11 ve 30 nolu rubailer. Şefik Can merhumun neşrindeki rubailere göre ise bahis konusu rakamlar daha fazladır.

⁸ Bir örnek olmak üzere bkz. Meryem Şah Hüseyinî, "İrfân-ı şâirâne-i Şeyh Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr", <http://www.yaprakpress.com> (22-24 Âbân 1368 tarihinde Türkmenistan'da gerçekleştirilen "Uluslararası Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr'i Anuna Toplantısı"nda sunulan tebliğ).

Rab zi dü keon bî-niyâzem gerdan"⁹; 3. Beyatî ve Dilkeşîde âyinlerinde, "*Şâhâ zi kerem ber men-i deroîş niger*"; 4-5. Hicaz âyininin (Nâyî Osman Dede) bestesi bulunmayan kısmında, "*Ser-rişte-i devlet ey birâder be kef âr*" ve "*Men bâ tü çünânem ey nigâr-i Hotenî*"; 6. Şevk-ı Tarab ve Bestenigâr âyinleriyle Sûzinâk (Necib Dede) âyinde, "*Mecnûn u perîşân-ı tuem destem gîr*"; 7. Acem Aşîran âyinde, "*Yâ Rab zi günâh-i zîst-i hod münfailem*." mısralarıyla başlayan rubailer.¹⁰

Hâsılı bilhassa Ebû Saîd ile Mevlâna'nın rubailerini arasındaki bu karışıklık, tabiatıyla âyin-i şeriflere de sirayet etmiştir¹¹.

Son örnek olarak herkesin bildiği "yine gel" rubaisinden bahsetmek gerekirse;

Bâz â bâz â her ân çi hestî bâz â
Ger kâfir u gebr u but-perestî bâz â
În dergêh-i mâ dergêh-i nevmîdî nîst
Sad bâr eger tevbe şikestî bâz â

"Yine gel, yine gel! Kim olursan ol, yine gel! Kâfir, mecûsî, putperest olsan da yine gel! Bu bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir. Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel!"

Bu rubai, Saîd Nefîsî'nin zikrettiğimiz iki çalışmasında da mevcuttur. *Rubâiyyât-ı Baba Efdal-i Kâşânî*'de 7 numara ile Baba Efdal'e, *Suhenân-i manzûm-i Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr*'da ise 21 numara ile Ebû Saîd'e nispet

⁹ Furuzanfer neşrinde bulunmayan bu rubai, Şefik Can'ın eserinde 1688 numarasıyla yer almaktadır. Hem Mevlâna'dan 224 sene önce vefat eden Ebû Saîd'in, hem de yine Mevlâna'dan 219 sene sonra vefat eden Abdurrahmân-ı Câmî'nin şüirleri arasında bulunmaktadır. "Ender haremnet" ibaresi yerine, zikredilen iki eserde de "Der râh-ı taleb" ibâresi bulunmaktadır.

¹⁰ Bkz. Ahmet Çalışır ve ark., *Beste-i Kâdim'den Beste-i Cedîd'e Meydan Görmüş Mevlevî Âyinleri*, Konya, 2009 (Metin ve Güfte Kaynakları)

¹¹ Söz konusu rubailer arasında az da olsa başka şairlere nispet edilenler de vardır. Meselâ Pencgâh, Hüseyrî, Rast gibi birçok âyinde yer alan şu rubai:

Âteş ne-zened der dil-i mâ illâ hû
Kûteh ne-küned menzil-i mâ illâ hû
Ger âlemiyân cümle tabîban bâşend
Hallî ne-küned müşkil-i mâ illâ hû

"Bizim gönlümüzü tutuşturan odur (hû'dur) ancak. Yolumuzu kısaltan odur ancak. Bütün insanlar hekim olsa, (yine de) derdimize deva olan odur ancak" bazı küçük farklarla Evhadüddîn-i Kirmânî'nin rubailerini arasında yer almaktadır. (Bkz. *Rubailer*, nşr. ve trc. Mehmet Kanar, İst., 1999, s.25-26.)

edilmektedir. Söz konusu rubai için birinci eserde 8 adet kaynak gösterilmektedir¹². Bunlar, rubaileri ihtiva eden müstakil eserlerle tezkire türünde kitaplardır ki içlerinde Takiyyüddîn-i Evhadî'nin (ö.1632) *Arafâtü'l-âşîkîn*'i, Lutf Ali Beg Âzer'in (ö.1781) *Âteşkede'si*, Ziya Paşa'nın (ö.1880) *Harâbât*'ı gibi tanınmış kaynaklar da vardır¹³. Ancak zikredilen 8 kaynağın bir kısmının telif veya derleme tarihi belli değildir. Belli olanların da en eskisi XVI. yüzyıla aittir. İkincisinde ise 6 adet kaynak zikredilmiştir¹⁴. Eski ve tanıdık müelliflere ait olmayan ve çoğu Hindistan'da basılmış bulunan bu eserler, rubainin Ebû Saîd'e nispeti konusunda güven verici, kuvvetli delil olarak görünmemektedirler. Hâsılı, söz konusu 14 kaynaktan hiçbirisi, bu rubaiyi Mevlâna'ya atfetmemiştir.

İlim adamları ve uzmanların da ifade ettiği üzere bu rubai, Mevlâna'nın eserlerinde geçmiyor¹⁵. Ebu Saîd ve Baba Efdal'in şiirleri arasında yer alan birçok rubai, çeşitli yazma nüshalarda Mevlâna'ya nispet edildiği halde söz konusu rubainin gerek *Dîvân-ı Kebîr* nüshalarında, gerekse diğer eserlerde yer almamış olması, kanaatimizce onun Mevlâna tarafından pek telaffuz edilmediğini göstermektedir. Konuyla ilgili daha fazla bilgi edinmek isteyenler, Tasavvuf dergisinin 24. sayısındaki makalemize bakabilirler.

Sonuç olarak Fars edebiyatında, bilhassa X-XIII. yüzyıllarda rağbet gören rubailerin aidiyeti hususunda, kısmî de olsa karışıklık ve tereddütler mevcuttur. Geçmiş zamanlarda genel olarak benimsenmiş ilmî neşir gibi bir disiplin söz konusu olmadığından bu sorun, günümüze kadar taşınmış ve yanlış anlayışlara zemin hazırlamıştır. Bugün artık her gün artmakta olan ilmî neşirler ve gelişmiş teknolojik imkânlarla bu konu yeniden ele alınmalı ve rubailer üzerinde ilmî çalışmalar yapılmalıdır¹⁶.

¹² *Rubâiyyât*., s.86-87; toplam kaynak sayısı 30'dur.

¹³ Krş.Lutf Ali Beg Âzer, *Âteşkede-i Âzer*, nşr.Mîr Hâşim, Tahran, 1378, s.25. Ziyâ Paşa, *Harâbât*, İst., 1291-92, II, 242.

¹⁴ *Suhenân-i manzûm*., s.186; toplam kaynak sayısı 99'dur.

¹⁵ Rubai, Furûzanfer'in *Dîvân-ı Kebîr* neşrinde, Veled Çelebi'nin neşrettiği *Rubâiyyât-ı Hazret-i Mevlâna*'da (İst., 1312) yoktur. Şefik Can'ın *Hız Mevlâna'nın Rubaileri* isimli çalışmasında yer almaktadır. (2.bs., Konya, 2005, I,32, no: 83.) Ancak yazar, bu rubaiyi yazma eserlerde bulamadığını belirtmiş ve muhtevasıyla ilgili görüşünü bildirmiştir.

¹⁶ Çağdaş İranlı ediplerden, Mevlâna'nın rubaileri üzerinde de çalışan M. Şems Lengirûdî de rubailerin yeniden ele alınması zaruretiyle dile getirmektedir; bkz. "Rubâiyyât-ı Mevlevî mehcûr mândeest", <http://shamselangeroodi.blogfa.com>